

JURAJ LOKMER

I SENJ JE BIO GUTENBERGU U POHODE

Juraj Lokmer
Omladinska 1
HR 51000 Rijeka
juraj.lokmer1@inet.hr

UDK: 655.1(497.5 Senj)(091)
003.349.1(497.5 Senj)
Ur.: 2012-12-16

Saznanje da u knjižnici Gutenbergova muzeja u Mainzu, u muzeju europskoga i svjetskoga tiskarstva, pismenosti nema literature o hrvatskome ranome i tiskarstvu uopće, da nema pretisaka prvih hrvatskih tiskanih knjiga kao ni podataka o pismenosti na tlu Hrvatske¹ bio je snažan poticaj članovima Družbe "Braća hrvatskoga zmaja", Stolu riječko-bakarskome da tu prazninu, taj propust prošlosti popravi donacijom izabrane knjižne i druge građe. Poseban poticaj za to su bile obljetnice senjske i riječke glagoljske tiskare i stoga je kod ove donacije naglasak stavljen na hrvatsku tropismenost i trojezičnost, posebno na glagoljicu i glagoljsku baštinu.

Namjera i želja Družbe je da Gutenbergov muzej, njegovi istraživači, posjetitelji i korisnici knjižnice upoznaju hrvatsku pismenost i tiskarsku tradiciju, da vide da je brojno maleni narod Hrvata ubrzo nakon revolucionarnoga tiskanja Biblije u Mainzu tiskao svoje knjige i na svome tlu, da upoznaju hrvatske tiskare, popove – glagoljaše koji su u uvjetima ratnih stradanja, izbjeglištva i progonstva tiskali knjige na svome liturgijskome i vlastitome govornome jeziku, svojim glagoljskim pismenima, držeći da je knjiga, jezik, pismo, kultura i vjera daleko učinkovitije sredstvo obrane i očuvanja ugroženoga narodnoga bića i njegova identiteta od ubojitih mačeva i

---

¹ Vidi: Juraj Lokmer, Tiskane glagoljske liturgijske knjige u fondu Knjižnici Biskupija senjske i modruške u Senju, *Senjski zbornik*, 35, Senj, 2008, 165-166.

topova. Isto tako to je i izraz poštovanja Gutenberga, izraz ljubavi prema knjizi i znanstvenoj istini, svjedočanstvo hrvatskoga 13 - stoljetnoga europskoga zajedništva, od kojega hrvatski narod nikada nisu mogle odvojiti ni ideologije, ni politike, a još manje prisile i željezne zavjese, koje hrvatski narod nikada nije priznavao, već ih je rušio i nadvladao, ponajviše kulturom i pisanom riječju.

Družba također želi ovom donacijom zainteresirati Gutenbergov muzej za suradnju s hrvatskim znanstvenim i kulturnim institucijama, s gradovima – mjestima najranijega hrvatskoga tiskarstva poradi razvijanja i njegovanja zajedništva velike europske obitelji.

Dobrotom brojnih darovatelja: nakladnika (Erazmus naklada Zagreb, Kršćanska sadašnjost Zagreb, Školska knjiga Zagreb.), institucija (Državni arhiv u Rijeci, Glagoljaško središte "Frankopan" Zagreb, Gradski muzej Senj, Kabinet grafike HAZU Zagreb, Matica hrvatska, Ogranak Rijeka, Staroslavenski institut Zagreb, Sveučilišna knjižnica Rijeka, Teologija u Rijeci, Turistička zajednica grada Senja), udruga (Društvo prijatelja glagoljice Zagreb, Udruga "Glagoljaška mladež" Zagreb), jedinica lokalne samouprave (Grad Novi Vinodolski, Općina Omišalj), pojedinaca (Juraj Lokmer, Bernardin Modrić, Vladimir Rukavina, Petar Trinajstić, pop Anton Zec) i sponzora (STRABAG Zagreb) Družba je prikupila i darovala knjižnici Gutenbergova muzeja u Mainzu 130 naslova uglavnom knjiga na hrvatskome, njemačkome i engleskome jeziku, kao i hrvatsko-njemački i njemačko-hrvatski rječnik. Tu su se u darovnici našli i svi pretisci izdanja senjske tiskare, marka i omotnica povodom 500. obljetnice tiskanja *Misala po zakonu rimskoga dvora* (1494. godine), oni brojevi *Senjskoga zbornika* koji govore o senjskome tiskarstvu, tj. zaključno sa *Senjskim zbornikom* za 2008. godinu, mali turistički vodiči po Senju i senjskoj okolici kao i roman/novela "*Grad Crvenokose Zore – Die Stadt der roten Zora*", kao odjek senjske povijesti i tradicije u njemačkoj literaturi i turističkome sjećanju.

U Mainz na obali Rajne, rimski *Mogantiacum*, grad prijatelj Zagreba, stigli smo putujući preko slikovitoga Regensburga na Dunavu i vinogradima okruženoga Würzburga na Majni. Na trgu "Naše drage Gospe" u kasnorenesansnoj monumentalnoj palači "K rimskome caru" i njezinoj modernoj dogradnji smjestio se je Gutenbergov muzej, gdje su nas dočekali predstojnik knjižnice, kustosi muzeja i članovi Hrvatske kulturne zajednice iz Mainza i susjednoga Wiesbadena. Nakon postavljanja u knjižnici prigodne izložbe darovanih knjiga, razgledavamo muzej i zaustavljamo se kod replike Gutenbergove tiskarske preše. Dr. Maywald, predstojnik knjižnice, naglašava funkciju i ulogu muzeja, koji su 1900. godine osnovali građani Mainza, Gutenbergovi poštovatelji. Izražava zadovoljstvo što smo upravo slijedeći

misiju Muzeja darovali građu koja će osvijetliti hrvatsku tiskarsku, kulturnu povijest i time obogatiti ovaj muzej. Zatim govori o Gutenbergovu prvotisku - *Bibliji* i sudbini jednoga primjerka koji se ovdje čuva. Završava činjenicom - u to smo se uvjerali kada smo prošetali gradom i vidjeli da je u bombardiranju grada krajem rata u potpunosti uništeno 80% stare gradske jezgre - da je do temelja stradala i zgrada gdje se je čuvala ova *Biblija*. Srećom, kaže on, *Biblija* je ostala netaknuta. Primjećujem glasno: "Razumljivo. U *Bibliji* je zapisana Božja Riječ i Bog nije dopustio da zlo uništi Njegovu riječ." Tajac – šutnja je bio ne samo potvrda izrečenoga već i trenutak blizine nadnaravnosti. Potom smo tu *Bibliju* vidjeli, u duhu joj se poklonili. Prozeo nas je osjećaj blizine svetosti njezina sadržaja i ljepota njezine izrade. Koliko je samo ljudi iz ove *Biblije* čulo, pročitao riječ Božju, koliko je stoljeća ova knjiga preživjela, koliko je ljudskih života i koju množinu događaja nadživjela? Stoga ne čudi, a to smo vidjeli u svim njemačkim crkvama, da je *Biblija* izložena na ulazu gotovo svake crkve i dostupna svima da čitaju, da se poklone Božjoj riječi.

U knjižnici nas već čekaju hrvatski generalni konzul iz Frankfurta i novinari. U službenome dijelu govori teku. Čita se darovno pismo. Dr. Maywald se ne odvaja od pretiska Prvotiska *Misala po zakonu rimskoga dvora* iz 1483. godine, zahvaljuje na donaciji, izražava zadovoljstvo i želju da se suradnja i upoznavanje nastave. Burni pljesak nazočnih to potvrđuje. Prilazi mi jedna od kustosica i govori: "Znate, mi ovdje znamo da vi Hrvati oduvijek pripadate europskoj kulturnoj i društvenoj zajednici, ali nismo znali da ste narod tako bogata duha i raznolike kulture. Hvala vam. Ovo je prvi put da knjižnica Gutenbergova muzeja dobiva tako sadržajnu i tako bogatu donaciju."

U popodnevnim satima razgledavamo stari Mainz, katedralu sv. Martina i crkvu sv. Stjepana, do temelja srušenu u II. svjetskome ratu, a nakon obnove 1978. godine ukrašenu vitrajima velikoga umjetnika Marc Chagala. Sutradan preko Wormsa, grada Nibelunga s veličanstvenom romaničko-gotičkom katedralom i spomenikom Reformaciji, odlazimo u Rijeku, gdje stižemo jako kasno, preumorni, ali zadovoljni što smo povezali Gutenbergov muzej sa Senjom, Rijekom i cijelom Hrvatskom, ponosni što su s nama Gutenberga u duhu posjetili svi nam znani hrvatski tiskari kao i oni "*čija se imena ne spominju da bi se uklonili tašće slave.*" Pozvali smo Gutenberga, a nadamo se da će to uskoro i biti, da obiđe otok Krk, kolijevku hrvatske glagoljice, da u Senju iskuša rad Baromićeve tiskarske preše,² da posjeti Kožičića u muzeju

---

² Suradnja s Gutenbergovim muzejom u Mainzu bila bi od velike koristi Gradskome muzeju Senj, posebno u organiziranju i djelovanju postave o senjskome glagoljskome tiskarstvu, odnosno u radu s replikom Baromićeve tiskarske preše koja je, kako bi, kako je prikazano u

tiskarstva u Rijeci,³ te da se u Zagrebu sretne s malim glagoljašima, koji će mu pokazati sve likovno bogatstvo hrvatske glagoljice.⁴ I na kraju, što reći nego: "Hvala svima koji su nam na bilo koji način omogućili da ovom donacijom približimo dio bogate hrvatske kulturne povijesti svijetu. Posebno, kako nas je Kožičić naučio, Bogu hvala.

Senjskim zborniku, 35, Senj, 2008, 115-124, trebala uskoro biti izrađena. Ta suradnja bi bila i od šire, ne samo kulturne i promidžbene već i gospodarske koristi.

³ Družba "Braća hrvatskoga zmaja", Stol riječko-bakarski nastoji djelovanjem svojih članova posvijestiti riječkoj kulturnoj javnosti i gradskoj upravi potrebu osnivanja Kožičićeva muzeja, odnosno Muzeja (hrvatskoga) tiskarstva u Rijeci. Stoga su i kontakti s Gutenbergovim muzejom u Mainzu iskorišteni za uspostavljanje buduće suradnje između Mainza i Rijeke.

⁴ Udruga "Glagoljaška mladež" Zagreb je posredstvom Družbe dogovorila suradnju s Hrvatskom kulturnom zajednicom iz Mainza i Wiesbadena. Planira se tijekom 2013. godine održavanje male škole glagoljice u Mainzu i Wiesbadenu, kao i prezentacija glagoljice u Gutenbergovu muzeju u Mainzu.